

Latvijas Pašvaldību Izpilddirektoru asociācijas gada sapulce 2016

Nacionālais Botāniskais dārzs un vēsturisko apstādījumu apsaimniekošana Latvijā.

Pašvaldību uzdevumi un iespējas.

ANDREJS SVILĀNS

NACIONĀLAIS BOTĀNISKAIS DĀRZS (Salaspils)
LATVIJAS DENDROLOGU BIEDRĪBA

andrejs.svilans@nbd.gov.lv
dendrologs@inbox.lv

Salaspils, 2016. gada 2. decembris.

Vecie muižu, pusmuižu, mācītājmuižu, doktorātu dārzi un parki

Pilsētu un citu apdzīvotu vietu publiskie apstādījumi

Рига. Ботанический парк.
Riga, Wöhrmannscher Park

Kapsētas

Kolekciju stādījumi

Alejas, koku rindas

Atseviški koki vai koku grupas

Dendroloģisko stādījumu t.sk. veco muižu parku vērtību diapazons ir daudz plašāks nekā pierasts saskatīt un novērtēt.

Stādījumu vērtības, kuras tie iegūst un mainīgā apjomā saglabā visā šo objektu pastāvēšanas laikā:

- Dārzu un parku mākslas pieminekļa vērtība, atspoguļojot dārzu un parku mākslas sava laika tendences atspoguļojums (kultūras komponente),
- Dabaszinātniskā vērtība, parkā stādītie koki, krūmi un lakstaugi – kā objekts augu sistematikas un ekoloģijas pētījumiem (dabaszinātņu komponente),
- Vēstures pieminekļa komponente, objekta saikne ar konkrētiem cilvēkiem vai notikumiem (vēstures komponente).
- Vides izglītības un rekreācijas komponente kā visaptveroša funkcija.

Dendroloģisko stādījumu t.sk. veco muižu parku vērtību diapazons ir daudz plašāks nekā pierasts saskatīt un novērtēt.

Stādījumu vērtības, kuras tie iegūst parka kokiem pieaugot un arī novecojot:

- Introducētie citzemju kokaugi, izdzīvojuši un gadu desmitos vai simtos aklimatizējušies ārpus savas dabiskās izplatības areāla, ir uzticamāks augu pavairojamā materiāla ieguves avots dekoratīvo un meža stādu audzētavu vajadzībām nekā salīdzinoši nesen no citiem reģioniem ievestais.
- Vecie, dobumainie, kalstošie un arī kritušie koki kļūst par mājvietu sūnu, ķērpju, sēņu, gliemju, kukaiņu un putnu sugām, tai skaitā retām un aizsargājamām sugām, kuras var pastāvēt tikai šādās dzīvotnēs.
- Pieaugot parka bioloģiskajai daudzveidībai, tie var plašāk tikt izmantoti vides izglītības vajadzībām.

Mēs visi redzam it kā vienu un to pašu un tai paša laikā katrs kaut ko citu...

Kāds redz ainavisku koku.

Kāds redz koka vai krūma latīnisko nosaukumu.

Kāds secina, ka lietaskoks nesanāks un krūmi vispār priekš kam ...

Kāds redzēs putna ligzdu koka zarā, sēni, gliemezi vai vaboli uz koka stumbra.

Kāds redzēs (zinās) cilvēku vai notikumu, kas ar šo koku saistīts.

Konfliktu cēlonis visbiežāk ir laikus nesaskatīta vērtība, ko apjēdzam tikai tad, kad cirvis ...

Problēmas

- Koku radītais apdraudējums cilvēkiem un infrastruktūrai. Tā kā lielā daļā veco muižu ēku ir izvietotas skolas vai citas sabiedriskas ēkas, tas rada vienu no biežāk konstatētajām konfliktu zonām.
- Konflikts starp stādījumu ainaviskajām un bioloģiskajām vērtībām un nepieciešamību nodrošināt cilvēku un infrastruktūras drošību, kā arī neapdraudētu izglītības un rekreācijas funkciju veikšanu.
- Konflikts starp parka ierīkošanas principiem, dārza atjaunošanas nepieciešamību un dabas bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu.
- Vēsturiskie stādījumi kā invazīvu citzemju sugu izplatīšanās avots.

Biežākās kļūdas un konfliktsituācijas stādījumu apsaimniekošanā

Tieksme visu sakopt kampaņveidīgi un pārspīlēti:

Visu krūmu, nereti arī stādīto dekoratīvo krūmu, kā arī iekaltušo, noēnoto, līko koku izciršana, saglabājot tikai mežsaimnieciski „derīgos”. Koku atzarošana un galotņošana. Uzskats, ka koku stādīšanai un apsaimniekošanai nav vajadzīgas speciālas zināšanas.

Biežākās klūdas un konfliktsituācijas stādījumu apsaimniekošanā

Tieksme visu sakopt kampaņveidīgi un pārspīlēti:

Visu krūmu, nereti arī stādīto dekoratīvo krūmu, kā arī iekaltušo, noēnoto, līko koku izciršana, saglabājot tikai mežsaimnieciski „derīgos”. Koku atzarošana un galotņošana. Uzskats, ka koku stādīšanai un apsaimniekošanai nav vajadzīgas speciālas zināšanas.

Biežākās kļūdas un konfliktsituācijas stādījumu apsaimniekošanā

Pārlietu liela vienaldzība pret visu:

Nekritiska visas paaugas saudzēšana, kā rezultātā parks zaudē gan savu struktūru, gan vērtīgus introducentus, kuri nespēj izturēt vietējo sugu vai invazīvu citzemju sugu konkurenci.

Kopšanas trūkums, ļaujot veidoties dubultām galotnēm, masīviem atstāvošiem skeletzariem, kas ar laiku rezultējas avārijas situācijās.

Bīstamo koku nekritiska bezkompromisu aizsardzība bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas vārdā, uzturot apdraudējumu apmeklētājiem un infrastruktūrai.

Biežākās kļūdas un konfliktsituācijas stādījumu apsaimniekošanā

Uzskats, ka stādījumu un jebkuru dabas teritoriju saglabāšana ir pilnībā pakārtojama teritorijas attīstības (g.k. apbūves) vajadzībām.

Biežākās kļūdas un konfliktsituācijas stādījumu apsaimniekošanā

Haotisku vai plānotu stādījumu ierīkošana parādes pagalmos, skatu perspektīvu zonās un laucēs pretrunā ar vēsturiskā parka ierīkošanas principiem.

Jaunu koku stādīšana zem veco koku vainagiem.
Neiederīgu būvju izvietošana nepiemērotās vietās.

Kur meklējamas problēmas saknes ?

Parka apsaimniekošanā iesaistīto personu kompetences trūkums.

Ekspertu diskusijas trūkums, kā rezultātā to pretrunīgie slēdzieni liek atteikties no attīstības arī tajos gadījumos, kad situācijā ir bijis iespējams kompromiss un risinājums.

Ekspertu, stādījumu attīstības plānotāju un reālo kopēju autonoma darbība un komunikācijas trūkums.

Informācijas trūkums par pienākumiem, iespējām un tiesībām, kā arī sabojāto telefonu princips komunikācijā starp iedzīvotājiem, pašvaldību un dabas aizsardzības institūcijām.

Risinājumi:

Jau sākumā pieaicināt sertificētus ekspertus (dendrologs, ainavu arhitekts, sugu un biotopu eksperts) parka apsaimniekošanas plānošanā, arī sertificētus arboristus – kokkopjus parka koku kopšanā.

Organizēt ekspertu diskusiju, ja tas iespējams, pašā objektā, klātesot atbildīgajam ainavu arhitektam (ja plānota parka rekonstrukcija) un parka apsaimniekošanas tehniskajam personālam (ja jautājums ir par apstādījumu kopšanu).

Kopīga ekspertu un parka kopēju praktiskā darbība, kurā eksperti objektā (!) diskutē un vienojas par katra konkrēta koka, krūma vai parka segmenta kopšanas veidu, atrod kompromisu bīstamo un vienlaikus bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai nozīmīgo koku apsaimniekošanai, parāda saudzējamus lakstaugus un vērtīgos vietējo un citzemju kokaugu sugu sējeņus, kopā ar kopējiem arī izdara vienkāršākos darbus, vēlākam atzīmējot un atstājot konkrētus lielākus darbus ar skaidri formulētu darba uzdevumu (prāvāku koku novākšana u.c.).

Mācīties tvert laukumu ...

Vecās muižas un to apbūves kompleksi, dārzus un parkus ieskaitot, bieži ir tas vēsturiskais centrs, ap kuru ir veidojušās un izaugušas mūsdienu pilsētas un ciemi.

Pat pussabrukušī un padomju laiku silikātķieģeļu «šedevriem» papildināti, šie kultūrvēsturiskie pieminekļi nereti ir mākslinieciski augstvērtīgākie objekti ciemā vai pilsētā.

Visbeidzot, lai arī ar baltvācu, poļu, krievu vai zviedru kontekstu, tā ir mūsu vēstures, mūsu sakņu un mūsu atbildības daļa pret nākamajām paaudzēm.

Mūsu kopējais uzdevums ir šo vēstures daļu vismaz saglābt, iekonservēt, fiksēt, ja nespējam vairāk ...

Paldies par uzmanību !

Uz tikšanos Nacionālajā botāniskajā dārzā Salaspilī !